

13 oktober 2023

S 2023/02132

Yttrande över betänkandet Patientöversikter inom EES och Sverige (SOU 2023:13)

Fysioterapeuterna har inbjudits att lämna synpunkter på ovannämnda betänkande. Fysioterapeuterna har granskat förslagen i betänkandet huvudsakligen utifrån förbundets uppgift att verka för ett arbetsliv med goda villkor och en hälsosam arbetsmiljö för fysioterapeuter samt för en utveckling av professionen.

Generella synpunkter

Fysioterapeuterna välkomnar utredningens förslag om gränsöverskridande patientöversikter inom EES. I en alltmer globaliserad värld, där många väljer att resa, bo och arbeta utomlands, är det viktigt att underlätta den internationella rörligheten och samtidigt värna om patientsäkerheten. Förbundet är också av uppfattningen att ett internationellt utbyte av hälsodata på sikt kan leda till förbättrade möjligheter att till exempel utveckla vaccin och nya behandlingsmetoder, vilket i förlängningen gynnar patienterna. Samtidigt aktualiserar betänkandet en del frågor som behöver redas ut för att de aktuella förslagen ska kunna implementeras. Nedan beskrivs dessa frågor närmare.

Faktiska förutsättningar för vårdgivare att utbyta information med E-hälsomyndigheten

I betänkandet görs gällande att vårdgivare och hälso- och sjukvårdspersonal i både offentliga och privata vårdverksamheter använder sig av Ineras patientöversikt i samband med att patientens vård planeras och genomförs. Detta påstående behöver problematiseras. I dagsläget är regionernas krav på privata leverantörers anslutning till NPÖ en högst aktuell fråga för Fysioterapeuterna. I de avtal som tecknas mellan regioner och vårdleverantörer inom ramen för lagen (2008:962) om valfrihetssystem ställs krav på nutida eller kommande anslutning till NPÖ, men det innebär inte att alla vårdgivare verksamma med offentlig finansiering är anslutna till eller har förutsättningar att ansluta sig till strukturen. Det kostar att ansluta sig till NPÖ, både i form av en anslutningsavgift och en abonnemangskostnad till Inera. Det krävs vidare att vårdgivaren har ett journalsystem som kan kommunicera med regionernas dito, direkt eller via agent.

Dessvärre erbjuder endast en handfull journalleverantörer som är verksamma på marknaden i dag denna typ av lösningar. Även kostnaden för byte av journalleverantör eller anslutning via agent bör således beaktas i kommande analyser på området. För stora aktörer kan kostnaden för den här typen av tekniska investeringar lättare vältras över eller spridas på olika delar av verksamheten. Detta är inte möjligt för en liten aktör. Samtidigt utgörs många av verksamheterna inom hälso- och sjukvården av mikroföretag med färre än tio anställda. För att inte riskera att slå ut en del av dessa aktörer behöver kostnadsfrågan utredas ordentligt och korrekt underlag inhämtas. Ett sätt kan vara att sända ut enkäter till berörda vårdgivare samt att se över hur många av dagens journalsystem som till en rimlig kostnad kan erbjuda de funktioner som krävs för att kunna ansluta till de aktuella strukturerna. I övrigt delar Fysioterapeuterna utredarens uppfattning att staten bör säkerställa att det finns infrastruktur för att tillgängliggöra aktuella uppgifter för alla vårdgivare.

Vårdgivares personuppgiftsansvar

Enligt utredningens förslag ska vårdgivare ge E-hälsomyndigheten elektronisk tillgång till uppgifter om en patient. Syftet är att uppgifterna ska tillföras en patientöversikt inom Sverige. E-hälsomyndigheten föreslås vidare få rätt att elektroniskt kunna ta del av en sådan översikt. Svenska vårdgivare ska även kunna ta del av patientöversikter från utlandet.

Frågan om personuppgiftsansvar behöver utredas närmare, framför allt i förhållande till skyldigheten att genomföra en konsekvensbedömning. Enligt artikel 35.1 dataskyddsförordningen ska den personuppgiftsansvarige genomföra en sådan bedömning om bland annat omfattningen av behandlingen och uppgifternas art sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter. Extra påkallad är en sådan bedömning i samband med användning av ny teknik, som kommer att bli fallet här. I sammanhanget är det därför av stor vikt att dels säkerställa vem som utgör personuppgiftsansvarig i varje givet sammanhang (det vill säga hur ansvaret fördelas mellan främst vårdgivarna och E-hälsomyndigheten) dels problematisera kring mindre vårdgivares faktiska möjligheter att uppfylla den här typen av krav.

Utredaren noterar att den konsekvensbedömning som gjorts i betänkandet kommer behöva kompletteras av den personuppgiftsansvarige med en bedömning avseende ”de mer praktiska, tekniska och organisatoriska förutsättningarna för behandlingen”.¹ I fortsatt arbete med utredarens förslag bör hänsyn tas till vad ett sådant krav kan komma att innebära för mindre vårdverksamheter, i form av administrativ börda och, mot bakgrund av att majoriteten av vårdgivarna inte besitter de kunskaper som krävs för att genomföra en konsekvensbedömning, eventuella kostnader för extern hjälp med detta.

Kunskap om patientöversikter hos hälso- och sjukvårdspersonal och patienter

Precis som vid sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation föreslås patientens samtycke få avgörande betydelse vid behandling av personuppgifter. Det är därmed viktigt att säkerställa att patienter informeras om vad ett samtycke innebär och också ges möjlighet att bland annat, i den mån det är möjligt, begränsa den information som ska ingå i översikten samt att återkalla ett samtycke. För att detta ska vara praktiskt möjligt är det inte tillräckligt att endast kodifiera dessa möjligheter i lag eller förordning utan patienter måste få lättillgänglig information om vad förfarandet och samtycket faktiskt innebär. Detta i sin tur kräver att hälso- och sjukvårdspersonal har tillräcklig kunskap på området och känner sig trygg i att hantera den här typen av frågor. Kunskapshöjande insatser på området som riktas till regioner, vårdgivare, hälso-

¹ SOU 2023:13, s. 397.

och sjukvårdspersonal och patienter utgör därför en viktig förutsättning för en lyckad och säker implementering av utredarens förslag.

Angående tidpunkten för förslagets ikraftträdande

I betänkandet föreslås att den nya förordningen om personuppgiftsbehandling vid E-hälsomyndigheten i samband med hantering av patientöversikter bör träda i kraft den första november 2025. Vad gäller övriga förslag anser utredaren att det i dagsläget, med flera oklara variabler som behöver utredas, inte är möjligt att sätta en deadline för ikraftträdande. En sådan osäkerhetsvariabel gäller hur systemet ska organiseras och, förenklat, om ansvaret ska ligga på statlig eller regional nivå. Fysioterapeuterna anser att utredarens förklaring är rimlig och att det finns såväl fördelar som nackdelar med att inte sätta konkreta datum för ikraftträdande. En fördel är att berörda aktörer ges tillräckligt med tid att se över olika möjligheter och hinder som kan uppstå i arbetet mot en gemensam struktur och standarder för informationsutbyte. Samtidigt kan frånvaron av en konkret deadline riskera att leda till att arbetet stagnerar och, i förlängningen, att Sverige halkar efter de länder som redan anslutit sig till strukturen med gränsöverskridande patientöversikter.

I övrigt har Fysioterapeuterna ingenting att erinra mot förslaget.

Dominika Jansson

Chefsjurist, Fysioterapeuterna